

Хурі Е.Е.

ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА ЛЕКСИКА В УМОВАХ МОВНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ (на прикладі мови видання АРК «Кримська світлиця»)

Дослідження громадсько-політичної лексики викликає велике лінгвістичне зацікавлення. Як відомо, лексичний рівень є найбільш чутливим до змін, які відбуваються в мові. При цьому процес трансформації лексичного простору майже неперервний, в чому і полягає зв'язок мовної системи з іншими сферами громадського життя (політичною, соціально-економічною, державною). Цілком логічним є той факт, що чим швидше відбуваються зміни в політиці, тим інтенсивніші зміни спостерігаємо в лексиці на кожному етапі її розвитку.

Стаття присвячена дослідженню громадсько-політичної лексики в умовах мовної глобалізації.

Актуальність нашої праці полягає в тому, що глобалізація як процес створення взаємозалежної планетарної спільноти відкриває нові аспекти контексту життєдіяльності сучасних держав [3, с. 62]. Цей процес торкається усіх сфер життя країни, перш за все – громадсько-політичної, де мова є невід'ємним елементом, тому саме вона відображає ті зміни, які пов'язані з процесом глобалізації. Ці зміни є одним з найдинамічніших процесів сучасної української мови, і через активні громадсько-політичні процеси в Україні саме шар суспільно-політичної лексики найбільш цікавий в цьому плані.

Громадсько-політична лексика вже була предметом лінгвістичного аналізу А.А. Бурячка, А.Л. Голованевського, І.Ф. Протченка, О.П. Литвина, Т.П. Клімущенко, Л.А. Мурадової, Т.Б. Крючкової. Дуже ретельно було розкрито питання суспільно-політичної лексики в праці Бантишевої Л.Л. Проте зміни у суспільному житті, запозичення в мові, які перш за все впливають на громадсько-політичну лексику, відбуваються так швидко, що жодне дослідження не стане в цій ситуації зайвим.

Мета роботи полягає в комплексному вивченні громадсько-політичної лексики в умовах мовної глобалізації, тенденцій проявлення глобалізації в мові газети (на прикладі використання запозиченої громадсько-політичної лексики).

Джерельною базою для нас стало видання «Кримська світлиця».

Об'єктом нашого дослідження став процес мовної глобалізації.

Предмет дослідження – суспільно-політична лексика та зміни, які відбулися в ній в умовах мовної глобалізації.

Стійкий розвиток конкретної спільноти в умовах конкурентного середовища й відкритості глобалізаційним процесам залежить від рівня наукових і професійних знань, моральних цінностей і дискурсів, які заохочуються і панують в суспільстві, організуючи його повсякдення.

Демократія коштує дорого. Плата за неї – відкритість Світові і його впливу. Здатність жити в мультикультуральній спільноті й витримувати конкуренцію з боку інших спільнот передбачає толерантність стосовно представників іншого світогляду, інакомислення.

Відкриття нерівноважних структур у науці привело до розуміння того, що через нестабільність світу нам не варто навіть мріяти про вичерпне знання; наше знання – усього лиш невелике віконце в універсум. Але саме таке, різноманітне бачення світу, покладене в основу науки, з необхідністю водночас відкриває перед конкретною людиною можливість вибору точки зору й перспектив картини світу. І відповідність картинки, що моделюється, реальному світові досягається не точністю („правдивістю“) певних точок зору (проекцій), що висвітлюють окремі аспекти дійсності, а цілісністю, коли в результаті інтеграції різних концепцій вдається створити „об'ємну“ модель дійсності, що дозволяє вийти за межі „видимого“ світу. Якщо в суспільстві створені умови для виховання в суб'єктів толерантного ставлення до представників інших субкультур, то можна говорити, що в такому суспільстві сформовано передумови для його успішної інтеграції в глобалізований світ [3, с. 69].

Таким чином, глобалізація – це активний процес нашого суспільства і, хочемо ми того чи ні, вона торкається майже всіх сфер життя. Винятком не є наша мова, і яскравим прикладом відкритості світові, його впливу є факт активного запозичення мови цього світу.

В наш час одним з найактивніших та соціально суттєвих мовних процесів є процес запозичення іноземних слів. Українська мова завжди була відкрита для запозичень, в її лексиці великий відсоток складають іноземні слова різного походження: дипломат (грец.), демарш (франц.), моніторинг (англ.), нівелювання (нім.) та інші. В різні часи приходили до нас різні «чужі» слова. Запозичення завжди були потребою життя. Наприклад, розвиток кораблебудівництва, інженерної справи, різних видів людської діяльності призвів до того, що українська мова поповнювалася голландськими та англійськими морськими термінами та канцелярськими німецькими. Наприклад: *аак* [голл. aak] – плосконебне вітрильне рибальське чи транспортне судно типу баржі [4, с. 9], *гавань* [голл. haven] – 1) прилегла до причалів частина акваторії порту, де здійснюються вантажні операції; 2) природно чи штучно захищена від хвиль, вітру і течій моря прибережна частина водної поверхні, що служить місцем стоянки, ремонту та зимівлі суден [4, с. 227], *мольберт* [нім. malbrett] – дерев'яна підставка для живопису, на якій розміщують полотно з підрамком, картон, дошку тощо [4, с. 650], *планшайба* [нім. planscheibe] – 1) пристрій, що встановлюють на металорізному верстаті для закріплення оброблюваних виробів або інструменту; 2) круглий стіл карусельного верстата, що обертається [4, с. 740] та інші. Але були запозичення, які диктувалися модою, як, наприклад, французькі запозичення XVIII - початку XIX століть, коли в радянському аристократичному середовищі була культурною французька. Наприклад: *гіньйоль* [франц. Guignol] – 1) персонаж французького лялькового театру – «театру гіньйоль», що виник у XVIII ст. в Ліоні; 2) п'єси, спектаклі, театральні вистави, що

грунтуються на зображенні злочинів, побоїв, тортур тощо [4, с. 283], *мільярдер* [франц. milliardaire] – власник мільярдного багатства.

Наприкінці ХХ - початку ХХІ століття були створені сприятливі умови для міжнародних контактів. В нових суспільних та політичних умовах активно виявлялися причини, які призвели до неминучих запозичень. Процес глобалізації приніс із собою необхідність у міжнародному обміні інформацією. Тепер, коли стиль нашого життя змінився, коли широке розповсюдження отримали аудіо- та відеотехніка, комп'ютер, інтернет, іншомовні слова стали невід'ємною частиною словника навіть на побутовому рівні, не кажучи вже про рівень спеціальний, науково-технічний.

Чи тільки позитивно на мовні процеси впливає глобалізація? Чи насправді нам так потрібні запозичення з інших мов? Ні. Ми даємо саме таку відповідь на ці питання. Адже процес мовної глобалізації призвів до того, що в українській мові з'явилося багато «словникового непотрібу», мова втратила свою індивідуальність, виключність. Адже в нашій мові є еквіваленти, якими можна замінити іншомовні слова, то ж чому ми цього не робимо? Чому не збагачуємо рідну мову, а розвиваємо всі інші?! Порівняймо: *Мав позитивний як загальноукраїнський, так і міжнародний резонанс* [К.С., 2009, №8, с. 1] та *мав позитивний як загальноукраїнський, так і міжнародний відгук (відгомін); Апелюю до вас, шановні співвітчизники* [К.С., 2009, №6, с. 1] та *звертаюсь до вас, шановні співвітчизники; Дозволяє пропагувати сепаратизм* [К.С., 2009, №6, с. 3] та *дозволяє пропагувати відокремлення (відособлення); У ході зустрічі були розглянуті методичні напрацювання педагогів Севастопольської білінгвальної гімназії* [К.С., 2009, №7, с. 1] та *у ході зустрічі були розглянуті методичні напрацювання педагогів Севастопольської двомовної гімназії; Консолідація патріотичних та демократичних сил* [К.С., 2009, №7, с. 2] та *об'єднання патріотичних та демократичних сил*.

Щоправда, зіставлені аналоги не завжди рівноцінні, але ж ці додаткові відтінки смислу могли б розкритися у відповідних контекстах, і тоді не було б потреби в запозиченнях.

Громадсько-політична лексика увібрала в себе запозичення, які стосуються різних сфер нашого життя. Згідно з цим ми можемо розподілити її на тематичні групи.

Слова на позначення «прес-назв» - значення «відношення до преси» + формальний показник прес: *Посольство Росії озвучило радіо «Свобода» свою реакцію на дипломатичний скандал вустами прес-аташе Олега Гришина* [К.С., 2009, №8, с. 2]; *Що були оприлюднені на прес-конференції* [К.С., 2009, №6, с. 2]; *Недавно прес-служба об'єднаних українців Росії...* [К.С., 2009, №6, с. 4].

Слова, які є атрибутами ЗМІ: *Про це повідомляється на інтернет-сайті газети «Сьогодні»* [К.С., 2009, №8, с. 2]; *Текст розпорядження розміщено на офіційному сайті Глави держави* [К.С., 2009, №7, с. 2]; *Спроба теледуелі не вдвох* [К.С., 2009, №8, с. 4]; *В українському медіа-просторі* [К.С., 2009, №8, с. 4]; *Заявила 10 лютого на брифінгу Прем'єр-міністр України Юлія Тимошенко* [К.С., 2009, №7, с.1].

Слова на позначення політичних зустрічей: *Затверджені квоти представництва на Конгресі* [К.С., 2009, №7, с. 2]; *До форуму ще більше трьох місяців* [К.С., 2009, №7, с. 2].

Назви відомств, органів, які використовуються в суспільно-політичному дискурсі: *Посольство РФ назвало позицію українського МЗС демаршем* [К.С., 2009, №8, с. 1]; *Будівництва української школи-колегіуму* [К.С., 2009, №7, с. 2].

Терміни права, які використовуються в суспільно-політичному дискурсі: *Значні штрафні санкції за недовідбір* [К.С., 2009, №7, с. 3]; *І навіть сьогодні в незалежній державі (де-юре) немає ще влади* [К.С., 2009, №8, с. 3].

Економічні терміни, які використовуються в суспільно-політичному дискурсі: *Це може призвести до дефолту економіки України* [К.С., 2009, №7, с. 3].

Слова, що вживаються в системі міжнародних відносин: *А необгрунтовані демарші, подібні вчорашньому, їм тільки шкодять* [К.С., 2009, №8, с.2]; *В.Ющенко додав, що згідно з умовами контракту реекспорт цього газу заборонений* [К.С., 2009, №7, с. 3].

Слова, що мають відношення до мистецтва: *Де відкрито барельєф його імені* [К.С., 2009, №8, с. 2]; *Здійснене репринтне видання першого тому* [К.С., 2009, №8, с. 7].

З приведених вище прикладів бачимо, що більша кількість запозичень відбулася через зміни в громадсько-політичному житті України кінця ХХ – початку ХХІ сторіччя. Вони належать сферам людської діяльності, які через це докорінно змінилися, найактуальнішими стали: політика, право, економіка, нові технології та ін.

Класифікація нових запозичень в громадсько-політичній лексиці здається нам доречною і для найбільш точнішого визначення семантики тієї чи іншої лексеми. Так, необхідно знати, що в громадсько-політичному дискурсі використовується саме економічний термін «дефолт», а не так само звучачий і від того ж англійського слова (default) створений термін, який використовується в комп'ютерних технологіях, тому що в економіці це слово позначає «невиконання боргових грошових зобов'язань», а в комп'ютерних технологіях – «набір умовностей по вмовчанню».

Окрім цього в громадсько-політичній лексиці АРК (в мові газет) можна зустріти ще дуже велику кількість запозичень: парламент, конвенція, резолюція, директива, олігарх, нонсенс, казус-скандал, акредитація, сенсації, ратифікація, вето, мораторій, апеляція, несанкціонований, інтегрованість, піар, інфляція, персона нон-грата, медіа-простір, мас-медіа, нівелювання, веб-портал та інші.

Багато з цих та подібних слів стають похідними основами, що свідчить про проникнення іншомовного

в українську словотворчу систему, наприклад: *Але селф-піарщик він дуже талановитий (піар – піарщик) [К.С., 2009, №7, с. 4] ; «Рятувальники» табору отримали свої PR-дивіденди [К.С., 2009, №8, с. 2].*

Але всеж-таки, більша частина запозичень не є необхідністю, вони далеко не збагачують українську мову, в більшості випадків це просто мовна гра.

Підсумовуючи вище сказане, слід зазначити, що суспільно-політична лексика – відкрита система, яка постійно поповнюється новими одиницями інших лексичних розрядів. Збагачення її складу відбувається не лише за рахунок появи нових слів відповідного змісту, а й у наслідок переосмислення значень уже існуючих у мові лексем.

Мова і час – одвічна проблема дослідників. Мова живе в часі (мається на увазі не абстрактний час, а суспільство певної епохи), але і час відображається в мові. Мова змінюється. Ця еволюційна риса закладена в ній самій. Але як змінюється? Навряд чи доцільно вважати що вона постійно удосконалюється. Оцінки «добре» чи «погано» тут недоречні [2; с. 4]. Так і процес глобалізації, який є наслідком того ж часу, неоднозначний. При цьому все одно треба докласти як можна більше зусиль для того, щоб процес мовної глобалізації якомога менше відобразився на українській мові, щоб вона зберегла свою індивідуальність, вийнятковість.

Джерела та література

1. Бантышева Л. Л. Общественно-политическая лексика начала XX века: традиции изучения. Политическая лингвистика. – Выпуск (1)21. – Екатеринбург, 2007. – с. 13 – 18.
2. Валгина Н.С. Активные процессы в современном русском языке: Учебное пособие для студентов вузов. – М.: Логос, 2001. – 304 с.
3. Плющ О. Трансформація ролі ЗМІ в умовах глобалізації // Соціальна психологія. – 2007. – Спецвипуск. – с. 62 – 70.
4. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних словосполучень / Уклад. Л. О. Пустовіт та ін. – К.: Довіра, 2000. – 1018 с. – (Б-ка держ. службовця. Держ. мова і діловодство).
5. Чудинов А. П. Политическая лингвистика (общие проблемы, метафора): Учеб. пособие / Чудинов Л. П. – Екатеринбург: Уральский гуманитарный институт, 2003. – 194 с.